

ตาช

รักแม่โพสพ

นาข้าวอินทรีย์...วิถีชีวิตชาวนาไทย

คนรัก
แม่โพสพ

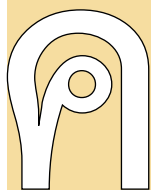
“...ขอบใจที่นำสิทธิบัตรนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการประกันว่า การข้าวไทยเป็นของไทยแท้ ซึ่งคนหนักใจว่า เราเป็น ข้าวไทยมานานแล้วจะกลายเป็นต้องไปกินข้าวฝรั่ง เพราะว่าสิทธิบัตรนี้เป็นของฝรั่ง แต่ว่ามาอย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นว่าเราได้รับประกันว่าเราเป็นข้าวไทย และจะกิน ข้าวไทยต่อไป ฉะนั้นการที่มีสิทธิบัตรนี้ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญ และก็หวังว่า จะต้องทุกคนจะรักษาความเป็นไทยได้ด้วย รับประทานกินข้าวไทย ไม่ต้องกินข้าวฝรั่ง...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อ.หัวหิน
จ.ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๒

ข้าวเป็นพืชที่หล่อเลี้ยงเผ่าพันธุ์ คนไทยมานับตั้งแต่โบราณกาล

โดยมีการค้นพบหลักฐานที่ชี้ว่า ได้เกิดภูมิปัญญาการปลูกข้าวด้วยการปักดำในวัฒนธรรมบ้านเชียงซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ปี และจากการตรวจพบเมล็ดข้าวเก่าแก่อายุมากกว่า ๖,๐๐๐ ปี ผสมอยู่ในภาชนะดินเผาที่โนนนกทา จังหวัดขอนแก่น สนับสนุนแนวคิดที่ว่า บรรพบุรุษของเราชาวเอเชียอาคเนย์ได้เริ่มทำการปลูกข้าว ก่อนที่วิถีแห่งข้าวจะแพร่หลายเข้าไปสู่ประเทศอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี

นไทยผูกพัน นับถือและ
บูชาข้าวในนามเรียกขาน

“แม่โพสพ” เทพธิดา

ประจำต้นข้าว ซึ่งเชื่อว่า

คอยช่วยเหลือขวนาให้สามารถทำนา
ได้พอกินและพอสำหรับจุนเจือเพื่อน
มนุษย์ ดังคำอธิษฐานของขวนาในอดีต
ระหว่างทำการหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ๓
กำแรก ลงบนผืนนา โดยกำที่ ๑ กล่าวว่า
“ทำบุญ” กำที่ ๒ กล่าวว่า “ทำทาน”
และกำที่ ๓ กล่าวว่า “เลี้ยงชีวิต”

ในขณะที่คนไทยบริโภคข้าวเฉลี่ย
๑๕๐-๓๐๐ กิโลกรัมต่อคนต่อปี และข้าว
กลายเป็นอาหารหลักของคนทั่วโลกกว่า
๔,๐๐๐ ล้านคนทำให้ประเทศไทยส่งออก
ข้าวได้มากกว่า ๗ ล้านตันต่อปี โดยในปี
พ.ศ.๒๕๕๐มียอดการส่งออกมากถึง๙.๒
ล้านตัน

ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างทั้งด้าน
เศรษฐกิจและนโยบายรัฐ นับจากแผน
พัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ จน
ถึงปัจจุบัน ส่งผลให้วิถีการปลูกข้าวด้วย
ความละเมียด ทะนุถนอมและเคารพ
เกื้อกูลต่อแม่โพสพ ธรรมชาติ และเพื่อน
มนุษย์ ผืนดินของบรรพชนขวนาไทย

ได้เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิมอย่าง
สิ้นเชิง

การทำนาเพื่อ “ทำบุญ ทำทาน
เลี้ยงชีวิต เคารพเกื้อกูลในแม่โพสพ
และธรรมชาติ” เปลี่ยนเป็นการผลิต
เพื่อขาย และการให้ค่ากับผลกำไรและ
ศรัทธาในเงินทองเป็นที่ตั้ง ส่งผลให้เกิด
การขยายพื้นที่ทำนาอย่างกว้างขวาง

ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจ
การเกษตรปีพ.ศ.๒๕๕๐/๒๕๕๑ระบุว่า
ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี
๕๗.๔๒ ล้านไร่ ผลิตข้าวเปลือกได้ ๒๓.๓๙

ล้านต้น แต่ขณะเดียวกันชาวนาไทยกลับ
ยากจนข้นแค้น เป็นหนี้สิน ที่ดินหลุดมือ

จากการทำนาที่ไม่ต้องใช้เงินสัก
บาทในอดีต ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ยปี
พ.ศ. ๒๕๕๑ เพิ่มสูงขึ้นถึง ๖,๐๐๐ บาท/
ไร่ ซึ่งในรายการนี้รวมถึงค่าซื้อปุ๋ยและ
สารเคมีจากต่างประเทศที่เพิ่มปริมาณ
มากขึ้นในทุกๆ ปี ปุ๋ยฝรั่งเบียดแทนที่
มูลจากควายอดีตเพื่อนคู่กายคู่ใจของ
บรรพชนชาวนาไทย ซึ่งนอกจากคอย
ช่วยเหลือชาวนาในด้านแรงงานแล้ว
ยังผลิตปุ๋ยธรรมชาติให้แก่ชาวนาอีก
ด้วย โดยควายรุ่นที่มีน้ำหนักประมาณ

๒๕๐ กิโลกรัม ๑ ตัว จะถ่ายมูลสดเฉลี่ย
วันละ ๑๓.๕ กิโลกรัมหรือคิดเป็นมูลแห้ง
๔ กิโลกรัม

วิชานายค “เงินทองเป็น
ใหญ่” ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นความหวัง
อันเรืองรองของพี่น้องชาวนา ได้ส่งผล
สะท้อนสะท้อนต่อระบบนิเวศนาข้าว
จากที่เคยอุดมสมบูรณ์ดังคำกล่าวที่ว่า
“ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” กลับล่ม
สลายกลายเป็นผืนนาอันไร้ซึ่งชีวิต ไม่มี
ปูปลาในนาข้าวแฉกเช่นในอดีต ควาย
เหล็กหรือรถไถนาจากต่างชาติบุกทลาย
ไปทั่วทุกพื้นที่ ผืนนาไทยที่เคยอุดมก็

โทรมทรุดลงอย่างรวดเร็วราวกับคนป่วย
ที่กำลังสิ้นลม

ซึ่งนั่นก็พอๆ กับวิถีชาวนาไทยที่
ลมหายใจเริ่มรวยริน ภาพของชาวนาไทย
ผู้เคยได้รับการยกย่องเป็น “กระดูกสัน
หลังของชาติ” กลับกลายเป็นภาพของ
ผู้ที่อึดอัดด้วยปัญหาหนี้สิน ที่ดินเปลี่ยน
มือ เป็นแหล่งชุมนุมของปัญหาสุขภาพ
ทั้งกายและใจ และไร้ซึ่งศักดิ์ศรี

ทั้งหมดคือจุดเริ่มต้นของคำถาม
แห่งยุคสมัยที่ว่า...ข้าวที่เรากินและส่ง
ขายกันทุกวันนี้ ยังจะสามารถเรียกว่า
“ข้าวไทย” ได้อยู่หรือไม่

“เงินทอง
เป็นของมาฆา
ข้าวปลาสิ
ของจริง”

นาข้าวอินทรีย์... วิถีชีวิตชาวนาไทย

8

คนรักแม่โพสพ

นาข้าวอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดเป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้รมเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บ การผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัย

ภัยจากสารพิษแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอีกด้วย

การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นเรื่องของธรรมชาติเป็นสำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ การรักษาสสมดุลธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากธรรม-

ชาติ เพื่อการผลิตรายั่งยืน เช่น ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในไร่นาหรือจากแหล่งอื่น ควบคุมโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสานไม่ใช้สารเคมี การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสม มีความต้านทานโดยธรรมชาติ ช่วยรักษาสมดุลของศัตรูธรรมชาติ การจัดการพืชดิน และน้ำ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของต้นข้าว เพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี มีความสมบูรณ์แข็งแรงตามธรรมชาติ การจัดการสภาพแวดล้อมไม่ให้เหมาะสมต่อการระบาดของโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว เป็นต้น การ

ปฏิบัติเช่นนี้สามารถทำให้ต้นข้าวที่ปลูกให้ผลผลิตสูงในระดับที่น่าพอใจ โดยมีเทคนิคและวิธีการดังนี้

๑. ย่อยฟางและตอซังให้เป็นปุ๋ย

หลังการเก็บเกี่ยว อย่าเผาฟางตอซัง หรือหญ้า เพราะจะเป็นการทำลายหน้าดินและจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน ควรปล่อยน้ำเข้านาให้ได้ระดับความลึก ๕ - ๑๐ ซม. แทน จากนั้นใช้น้ำหมัก หยดไปกับน้ำในอัตราไร่ละ ๑ ลิตร ปล่อยทิ้งไว้ประมาณ ๓ - ๗ วัน น้ำหมักจะกระตุ้นจุลินทรีย์ในดินให้ทำการย่อยฟาง สังกะตได้โดยเมื่อหีบฟางขึ้น

ดูจะพบว่าฟางเปื่อยย่อย กลายเป็นปุ๋ย
อย่างดี

นอกจากนี้ การหมักฟางยังให้
ประโยชน์อีกหลายประการคือ ได้ปุ๋ย
หมักอินทรีย์ชีวภาพจากฟางข้าว ซึ่งช่วย
ปรับสภาพโครงสร้างดินให้ร่วนซุยและ
ฟูขึ้น ทั้งยังช่วยเพิ่มจุลินทรีย์ที่มีประ-

๒. ทุบทำเทือก

หลังจากฟางย่อยสลายดีแล้วหาก
มีน้ำขัง หรือมีความชื้นมากพอสามารถ
ทุบทำเทือกได้ทันที และควรคราดพื้นที่
นาให้เสมอกัน จะทำให้สามารถควบคุม
ระดับน้ำได้ดี

นอกจากนี้ยังสามารถควบคุม

โยชน์ในดิน เมื่อฟางย่อยสลายดีแล้วก็
สามารถทำเทือกหว่านหรือปักดำได้
ทันที โดยไม่ต้องไถคราด ช่วยประหยัด
ค่าใช้จ่ายขึ้น ทั้งยังสามารถปรับค่าความ
เป็นกรด - ด่าง ในดินให้อยู่ในระดับที่
เหมาะสมต่อการทำนาข้าวคือประมาณ
pH ๖.๕

วัชพืชได้อีกด้วย ทำให้การงอกของต้น
ข้าวเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ สะดวกต่อ
การทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การ
ใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวผลผลิต ถ้าพื้นที่ไม่
เรียบมีน้ำขัง อาจทำให้เมล็ดข้าวที่แช่น้ำ
เน่าเสียหายได้

๓. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับเพาะปลูก

ก่อนการหว่าน หรือการปักดำ ควรนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดเลือกมาแล้วแช่หรือคลุกกับน้ำหมัก (ที่มีส่วนผสมของสมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการขับไล่หรือกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช) หรือแช่หมักในน้ำ

๔. การหว่านกล้าและการดำนา

หลังจากได้เมล็ดพันธุ์ที่คัดเลือกแล้วก็ทำการหว่านเมล็ดลงในแปลงเพาะที่เตรียมไว้โดยอาจแบ่งจากที่นา ๑ งาน เพื่อทำการตกกล้า การตกกล้าจะใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ๑ ถึงครึ่งต่อแปลงเพาะขนาด ๑ งาน จะได้ต้นกล้าที่นำไปปักดำในพื้นที่

“ทำบุญ ทำทาน เสี่ยงชีวิต
เคารพเกื้อกูลแม่โพสพ
และธรรมชาติ”

เชื้อราไตรโคเดอร์มา ทั้งไว้ ๑-๒ คืบ เมื่อนำไปหว่านจะช่วยในการป้องกันโรคพืช และแมลงศัตรูพืชรบกวน อีกทั้งยังทำให้อัตรการงอกสูงขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ยังช่วยให้ใช้เวลาในการเพาะต้นกล้าสั้นลง ต้นกล้าที่ได้สมบูรณ์ แข็งแรงง่ายต่อการย้ายกล้า และสามารถฟื้นตัวได้เร็ว

ที่นาประมาณ ๕ ไร่ และเมื่อต้นกล้าเริ่มขึ้นควรให้น้ำหมัก ในปริมาณ ๑ ลิตรต่อ ๑ ไร่ หยอดไปกับน้ำหรือฉีดพ่น โดยผสมน้ำหมัก ๑ ลิตร ต่อน้ำ ๔๐๐ ลิตร เมื่อต้นกล้าอายุได้ประมาณ ๓๐ วัน ก็สามารถนำไปปักดำได้ โดยต้องตัดใบออกให้เหลือความยาวจากรากประมาณ ๒๐ ซม. เพื่อลดการคายน้ำทำให้ต้นข้าวฟื้นตัวเร็ว

ในกรณีที่เป็นนาหว่าน หลังจาก
หว่านทำเทือกเรียบร้อยแล้ว ใช้เมล็ดพันธุ์
ที่เตรียมไว้ประมาณ ๑ ถึงครึ่งต่อนา ๑
ไร่ การหว่านควรหว่านให้กระจายทั่วทั้ง
แปลง และไม่ควรรีใช้เมล็ดพันธุ์มากเกินไป
เพราะจะทำให้ต้นข้าวขึ้นหนาแน่น
ส่งผลให้ต้นข้าวแคระแกรนและสิ้นเปลือง
ต้นทุนในการใส่ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น

๕. ให้อาหารดินเพื่อบำรุงดิน และเร่ง จุลินทรีย์ในดิน

หลังปักดำหรือหว่านเมล็ดแล้ว
๑๐-๑๕ วัน ควรให้ปุ๋ยหมักแห้งอินทรีย์

ชีวภาพ และฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำหมักชีว-
ภาพเพื่อเร่งราก และสร้างอาหารตาม
ธรรมชาติให้เพียงพอต่อความต้องการ
ของต้นกล้า โดยจุลินทรีย์ในดินจะช่วย
ย่อยดิน ทลาย และสารอาหารในดิน
ป้อนให้แก่รากกล้า จะส่งผลให้รากเล็ก
เร่งการแตกรากของข้าวได้มากขึ้น ทำให้
ต้นข้าวแข็งแรง กอมีขนาดใหญ่ รากหา
อาหารได้ดี มีภูมิต้านทานโรคและแมลง
สูง เมื่อข้าวออกรวงเต็มที่ต้นจะไม่ล้ม
ข้าวแตกกอได้มาก ทรงพุ่มตั้งตรงลำต้น
แกร่ง เหนียว ใบแข็งแรงตั้งตรงรับแสง
แดดได้ดี ทำให้สังเคราะห์แสง และปุ๋ย

อาหารได้ดี โดยสีของใบจะเป็นสีเขียว
นวล ไม่ใช่สีเขียวเข้มบ้ำใบเหมือนใช้ปุ๋ย
เคมี ซึ่งสีของใบนี้จะขึ้นอยู่กับความเข้ม
ของแสง และปริมาณของก๊าซคาร์บอน
ไดออกไซด์

๖. บำรุงดินเร่งจุลินทรีย์ ก่อนข้าว ตั้งท้อง

ก่อนข้าวตั้งท้องประมาณ ๑๕ วัน
ควรบำรุงดินด้วยปุ๋ยหมักแห้งอินทรีย์
ชีวภาพ และปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพ
กระตุ้นการทำงานของจุลินทรีย์ในดิน
ให้เร่งย่อยสลายและสำรองอาหารให้

“คำที่ ๑
ทำบุญ
คำที่ ๒
ทำทาน
คำที่ ๓
เลี้ยงชีวิต”

เพียงพอกับความต้องการของต้นข้าวใน
ขณะตั้งท้อง และเมื่ออาหารเพียงพอต้น
ข้าวจะมีลำต้นอวบใหญ่ ปล้องยาวใหญ่
พร้อมอุ้มท้อง และเมื่อข้าวตั้งท้องก็จะ
ได้ข้าวที่ท้อง อวบยาว ส่งผลให้รวงยาว
ใหญ่ เมล็ดมีขนาดสม่ำเสมอ มีจำนวน
เมล็ดมาก (๒๕๐-๓๕๐ เมล็ดต่อ ๑ รวง)
เมล็ดข้าวเต็มโครง (ไม่มีเมล็ดลีบ) เมล็ด
ใส (ไม่มีท้องไขปลา) รสชาติดี มีกลิ่น
หอม น้ำหนักดี (ถังละ ๑๑.๕ - ๑๒ กก.)
ผลผลิตได้มาตรฐาน เป็นที่ต้องการของ
ตลาด ราคาสูง

นอกจากทำให้ต้นข้าวแข็งแรง
แล้วการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพยังช่วยฟื้น
ฟูดินให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ หลังจาก
เปลี่ยนมาทำนาแบบชีวภาพ โดยการไม่
เผาฟางและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ โครง-
สร้างดินจะค่อยๆ ดีขึ้น ดินดำร่วนซุย
ค่าความเป็นกรด-ด่างมีความเหมาะสม
มีอาหารพืชตามธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น
เนื่องจากจุลินทรีย์ในดินทำงานได้อย่าง
เต็มที่และมีประสิทธิภาพ ช่วยลดการ
ใช้ปุ๋ยและสารเคมี จึงประหยัดต้นทุนได้
มากขึ้น

คนรักษ์ แม่โพสพ

เจ้าของ	มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ
ที่ปรึกษา	ดร. วิวัฒน์ ศัลยกำธร, ชีระ วงษ์เจริญ, ปัญญา ปุทธิเวคินทร์, พงศา ชูแนม, บัวพันธ์ บุญอาจ, ประยงค์ อัจฉกร, ไทรภพ โคตรวงษา และทินกร ปาโท
เรียบเรียง	ดร. สาคร สร้อยสังวาลย์, เรืองฤทธิ์ คงเมือง
ภาพประกอบ	เรืองฤทธิ์ คงเมือง
รูปเล่ม	ศิริพร พรศิริวิเวช
จัดพิมพ์และเผยแพร่	กรมส่งเสริมการเกษตร ๒๑๔๓/๑ ถนน พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ตะวันออก

มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ

๑๑๔ ซอย บี ๑๒ หมู่บ้านสัมมากร แขวงสะพานสูง

เขตสะพานสูง กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๗๒๙๔๔๕๖

อีเมลล์ agrinature01@yahoo.co.th

เว็บไซต์ <http://www.agrinature.or.th>